16.10.2018

EDUSKUNNAN SIVISTYS- JA TIEDEJAOSTOLLE

Kopiosto ry:n kirjallinen asiantuntijalausunto

Asia: HE 123/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019

Teema 17.10.2018 kuulemisessa: Hyvitysmaksu ja miten varmistetaan sen oikea taso

+++

Kiitän mahdollisuudesta lausua asiasta.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019 on varattu enintään 9 000 000 euroa tekijänoikeuslain (404/1961) mukaiseen yksityisen kopioinnin hyvitykseen ja sen järjestämisestä aiheutuvien menojen maksamiseen. Verrattuna vuoteen 2018, hyvityksen määrän ehdotetaan laskevan 2 miljoonalla.

Tämä summa ei ole kohtuullinen eikä riittävä. Korvausta tulee nostaa. Näin tekijöille ja muille oikeudenhaltijoille saataisiin edes osin kompensoitua se haitta, jonka laillinen yksityinen kopiointi heille aiheuttaa. Oikein mitoitettuna hyvitys on tekijöille sekä luovalle alalle elintärkeä lisä, joka tukee tekijöiden toimeentuloa ja laaja-alaisesti kansainväliseen menestykseen tähtäävää kulttuuri- ja taidealaamme.

Pääviestini ovat:

- ➔ **Yksityisen kopioinnin nykyistä korvaustasoa ei saa laskea. Nykyinen korvaustaso tulee säilyttää vuodelle 2019, jotta hyvitys olisi riittävä ja kohtuullinen.**
- ➔ **Hyvitysmaksujärjestelmää on uudistettava. Tekijöille on turvattava kohtuullinen hyvitys ja yhteisiin tarkoituksiin on osoitettava riittävästi varoja. Luovan alan näkökulmasta järjestelmää tulisi uudistaa siten, että (i) yksittäisille tekijöille maksettaisiin henkilökohtaisia korvauksia yksityisen kopioinnin maksun kautta sekä (ii) tekijöiden yhteisiin, välillisiin tarkoituksiin osoitettaisiin varoja esimerkiksi vuosittaisen valtion budjetin erilliseltä momentilta.**
- ➔ **Opetus- ja kulttuuriministeriön tulisi tehdä selvitys järjestelmän uudistamisen vaihtoehdoista huhtikuun 2019 loppuun mennessä.**

Perustelut

Yksityisen kopioinnin hyvityksellä korvataan tekijänoikeudella suojattujen teosten tekijöille ja muille oikeudenhaltijoille sitä, että teoksia ja lähioikeuksien suojan kohteita kopioidaan yksityiseen käyttöön tekijänoikeuslaissa säädetyn rajoituksen nojalla. Hyvitys on korvausta tekijänoikeudella tai lähioikeudella suojatun aineiston käyttämisestä.

Kopiosto

Yksityisen kopioinnin hyvityksestä säädetään **tekijänoikeuslain 26 a §:ssä**, jonka mukaan "Valtio maksaa tekijöille hyvitystä teoksen kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön. Hyvitys maksetaan valtion talousarvioon otettavasta määrärahasta, jonka tulee olla määrältään sellainen, että sitä voidaan pitää kohtuullisena hyvityksenä teosten kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön."

Tekijänoikeuslain 26 b §:n mukaan "Hyvitys maksetaan opetus- ja kulttuuriministeriön vuosittain hyväksymän hyvitysvarojen käyttösuunnitelman mukaisesti suorana hyvityksenä teosten tekijöille ja välillisenä hyvityksenä tekijöille heidän yhteisiin tarkoituksiinsa."

Lain lisäksi kohtuulliseen hyvitykseen velvoittaa **tekijänoikeutta koskeva tietoyhteiskuntadirektiivi** (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/29/EY (32001L0029), jonka mukaan yksityistä kopiointia ei saa jäsenvaltiossa sallia, ellei siitä järjestetä (rahallista) hyvitystä. Hyvitys on määritelty direktiivin eri kieliversioissa eri sanoin: englanniksi "*fair compensation*", ruotsiksi "*rimlig kompensation*" ja suomeksi "*sopiva hyvitys*".

Yksityisen kopioinnin salliva tekijänoikeusrajoitus Suomen tekijänoikeuslaissa johtuu tekijänoikeutta koskevan tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdasta:

> ..."Jäsenvaltiot voivat säätää poikkeuksista ja rajoituksista kappaleen valmistamista koskevaan oikeuteen.... (b) "kun kyseessä ovat luonnollisten henkilöiden mille tahansa välineelle valmistamat kappaleet, jotka on tehty yksityiseen käyttöön .... edellyttäen että oikeudenhaltijat saavat sopivan hyvityksen".

On tärkeä ymmärtää, että sopiva hyvitys on itsenäinen unionin oikeuden käsite. Jäsenmaalla ei ole vapaata oikeutta päättää, että mikä tahansa hyvitys kelpaisi. **Hyvitys pitää järjestää "mille tahansa välineelle" yksityiseen käyttöön valmistetusta kopiosta**. EU-maa ei voi päättää, että vain tietyillä laitteilla tehtyjä kopioita hyvitetään. EU-oikeuden etusijaperiaatteen mukaan direktiiviä pitää soveltaa ohi jäsenvaltioiden lakien ja ottaa huomioon lakien soveltamisessa viranomaistoiminnassa.

Suomessa siirryttiin budjettipohjaiseen hyvityksen vuoden 2015 alussa. Muutosta koskevassa hallituksen esityksessä tuotiin esiin, että hyvityksen tulee olla määrältään sellainen, että sitä voidaan pitää tietoyhteiskuntadirektiivin mukaisesti suuruudeltaan kohtuullisena hyvityksenä teosten kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön. Aiemmassa laitemaksujärjestelmässä hyvitystä ei kertynyt kaikista tallennuslaitteista ja -alustoista, joihin teoksia kopioidaan laissa tarkoitetulla tavalla yksityiseen käyttöön. Tästä syystä katsottiin olevan perusteltua, että valtio suorittaa yksityisen kopioinnin hyvityksen verovaroista.

Vuoden 2015 alussa hyvityksen määräksi päätettiin 11 miljoonaa euroa. Taso perustui poliittiseen päätökseen eikä tuon päätöksen perusteena ollut tutkittu yksityisen kopioinnin määrää, taloudellista arvoa eikä yksityisen kopioinnin aiheuttamaa haittaa.

Sittemmin tutkimusta sekä kopioinnista että sen aiheuttamasta haitasta on tehty. Opetus- ja kulttuuriministeriön teettämän tutkimuksen mukaan vuonna 2018

- Noin miljoonaa suomalaista kopioi mm. musiikkia, elokuvia ja tv-ohjelmia, yhteensä 242-264 miljoonaa tiedostoa vuodessa.
- 43 % musiikkituotteiden kopioijista ja vajaa viidennes av-tiedostojen kopioijista hankkisi kopioimansa sisällön rahalla, ellei kopiointimahdollisuutta olisi olemassa.

Nykyinen 11 miljoonan euron budjettikorvaus merkitsee noin 4,4 sentin korvausta per kopio. Kun korvauksesta puolet käytetään alan yhteisiin tarkoituksiin tekijänoikeuslain 26 b §:n perusteella ja puolet jaetaan henkilökohtaisina korvauksina, näiden satojen miljoonien teosten tekijöiden jaettavaksi jää noin 5,5 MEUR. Tämän hyvityksen jakavat kaikki teoksen tekijät ja oikeudenhaltijat, joita esimerkiksi av-teoksissa voi olla useita kymmeniä. Hyvityksen määrää ei voi pitää sopivana eikä kohtuullisena.

Kevään 2018 kehysriihen leikkausratkaisu tehtiin 1) samaan aikaan kun sivistysvaliokunta odotti vuoden 2018 aikana opetus- ja kulttuuriministeriöltä (OKM) selvitystä nykyisen hyvitysmallin toimivuudesta ja 2) hyvitystä saaville tahoille ei annettu mahdollisuutta ilmaista mielipidettään kehysriihtä edeltävän taloudellisen ja poliittisen valmistelun aikana. **Yksityisen kopioinnin hyvityksessä on kyse tekijänoikeuslakiin perustuvasta järjestelmästä, joten arvokeskustelu ennen kehysriihipäätöstä olisi ollut välttämätöntä käydä tekijänoikeudellisista lähtökohdista.**

Sivistysvaliokunta totesi lausunnossaan **SiVL 5/2018 vp**, että se ei kannata kehyspäätöstä, jonka mukaan tekijänoikeuslain (404/1961) mukaista yksityisen kopioinnin hyvitystä alennetaan kopiointimäärien vähenemisen myötä 2 milj. eurolla v. 2019 ja 4 milj. eurolla vuodesta 2020 alkaen. Valiokunta toteaa kyseisessä lausunnossaan, että kun vuonna 2014 Suomessa siirryttiin budjettipohjaiseen hyvitykseen, hyvityksen tasoa asetettaessa ei saadun lausunnon mukaan tutkittu sen enempää kopioinnin määrää kuin sen aiheuttamaa haittaa, eikä päätöksestä tehty riittävää vaikuttavuusarviointia. Kyseisessä lausunnossaan sivistysvaliokunta kannustaa valtiovarainvaliokuntaa tarkkaan selvittämään perusteet yksityisen kopioinnin hyvityksen määrän alentamiselle ottaen huomioon eduskunnan 10.12.2014 hyväksymään lausumaan, jossa eduskunta edellytti, että hallitus varautuu hyvitysmaksun rahoituksen monipuolistamiseen esimerkiksi ottamalla valtion rahoituksen rinnalle myös kattavan laitemaksujärjestelmän, jos valtion rahoituksella ei tulevaisuudessa kyetä suorittamaan EU:n tietoyhteiskuntadirektiivin 2001/29/EY edellyttämää sopivaa korvausta (fair compensation) yksityisen kopioinnin sallimisesta.

Valtiovarainvaliokunta tuo esiin mietinnössään **VaVM 10/2018 vp— VNS 1/2018 vp**, joka koskee Valtioneuvoston selontekoa julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2019—2022, että hyväksyessään tekijänoikeuslain muutoksen eduskunta edellytti, että hallitus varautuu hyvitysmaksun rahoituksen monipuolistamiseen, jos valtion rahoituksella ei kyetä suorittamaan EU:n direktiivin edellyttämää sopivaa korvausta. Asiasta on annettava selvitys sivistysvaliokunnalle vuoden 2018 loppuun mennessä. Valiokunta pitää mietinnössään valitettavana, että hyvitysmaksua vähennetään ennen mainitun selvityksen laatimista. Valiokunta tuo esiin mietinnössään, että onkin tärkeää, että määrärahan riittävyyttä arvioidaan valmisteltaessa vuoden 2019 talousarviota ja että arvioinnissa otetaan huomioon

em. budjettirahoitteisen järjestelmän toimivuutta koskeva selvitys. Valiokunnan mielestä on myös syytä arvioida, onko hyvitys oikeudenomistajille kokonaisuutena kohtuullinen, kun otetaan huomioon yksityisen kopioinnin määrä ja kopioinnista oikeudenhaltijoille aiheutuva haitta. On niin ikään tärkeää, että tutkimuksilla pyritään luomaan tietopohjaa tähän arviointiin.

Oikeudenomistajien kannalta on tärkeää, että yksityisen kopioinnin hyvitystä uudistetaan johdonmukaisesti siten, että se takaa kohtuullisen hyvityksen lainsäädännön sallimasta, digitaalitekniikan aivan uusiin kertaluokkiin kasvattamasta teosten kopioinnista yksityiseen käyttöön. Lainsäädäntö sallii yksityisen kappaleen valmistamisen tekijänoikeuden rajoituksena. Yksityisen kopioinnin hyvitystä tarvitaan, koska satoja miljoonia teoksia kopioidaan yksityiseen käyttöön ja tästä aiheutuu haittaa esimerkiksi tekijänoikeustulojen ja –tuottojen vähentymisenä.

Kehittämisen yhteydessä tulisi pohtia myös hyvityksen ulottamista **graafisen aineiston yksityisen kopioinnin hyvittämiseen**. Uusi aineistolaji ei kuitenkaan saisi vähentää niille teoslajeille ja niiden oikeudenhaltijoille kohdistettua hyvitystä, joille maksua on osoitettu.

Yksityisen kopioinnin maksujärjestelmän uudistaminen on tärkeää. Hyvitysmaksuvaroja käytetään suorina korvauksina tekijöille ja välillisesti kansalliseen edistämistoimintaan sekä luovien alojen kansainvälistymiseen. Av-alan ja muiden luovien alojen odotuksena on nykyisen hyvitysmaksutason korottaminen, jotta turvataan yksilölliset korvaukset suoraan tekijöille sekä olemassa olevan kaltainen tuotanto- ja edistämistuki lyhyt-, dokumentti- ja animaatioelokuville sekä mediataiteelle ja muille luovan alan edistämismuodoille, kuten musiikille.

Yhteisiä, välillisiä tarkoituksia ovat muun muassa dokumentti- ja lyhytelokuvien ja av-alan kansainvälistymisen tukeminen AVEKin kautta osana Kopiostoa. Hakemuksia toimitetaan AVEKiin vuosittain lähes tuhat, joista useille sadoille pystytään myöntämään tukea. AVEK on jakanut yli 30-vuotisen olemassaolonsa aikana av-alan tekijöille noin 63 miljoonaa euroa hyvitysmaksuvaroja ja tukenut noin 2 500 elokuvan tai muun audiovisuaalisen teoksen tekemistä. Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksusta kertyvä tuki on vahvistanut audiovisuaalisen taiteen asemaa ja olosuhteita kotimaassa sekä osaltaan siivittänyt lukuisia taiteilijoita ja tekijöitä kansainväliseen menestykseen.

> Esimerkkinä AVEKin kautta myönnetystä tuotantotuesta on kansallisesti ja kansainvälisesti menestynyt tuotantoyhtiö Tuffi Films Oy, joka tunnetaan muun muassa ”Hobbyhorse Revolution” -dokumentista ja Suomen ensimmäisestä lyhytelokuva-ehdokkuudesta (Oscar) elokuvalla ”Pitääkö mun kaikki hoitaa”. Hyvityksen kautta saatu tuki tuotannoille on erittäin tärkeää, jotta Tuffi Films Oy ja sen kaltaiset yhtiöt tekijöineen voivat tehdä kunnianhimoisia, kansainvälisille markkinoille tähtääviä elokuvia. Suomessa ei ole tarpeeksi yksityistä rahoitusta esimerkiksi dokumentti- ja lyhytelokuville, jotta ala pysyisi elinvoimaisena ilman hyvityksen kautta saatua tukea. Hyvitysvaroista kanavoitu rahoitus mahdollistaa yhteiskunnassa muuten marginaaliin jäävien äänten esiin tuomisen esimerkiksi dokumenttien ja lyhytelokuvien kautta.

Kopiosto

Luovien alojen ja erityisesti audiovisuaalisen alan kansainvälistyminen edellyttää yhteiskunnalta jatkuvaa panostusta alan menestyksen turvaamiseksi globaalissa kilpailussa. Kansantalouden kannalta marginaalisella lisäsatsauksella luovien alojen ja luovan talouden merkitys voisi nousta huomattavaksi lähitulevaisuuden Suomessa.

+ + +

Helsingissä, lokakuun 16. päivänä 2018
Kopiosto ry

Valtteri Niiranen
toimitusjohtaja

Lisätietoja:
toimitusjohtaja Valtteri Niiranen, 0400 245 008 ja valtteri.niiranen@kopiosto.fi

Kopiosto ry on tekijöitä, esittäviä taiteilijoita ja kustantajia edustava tekijänoikeusjärjestö. Kopiosto edustaa erillisillä valtakirjoilla yli 50.000 kotimaista oikeudenomistajaa sekä vastavuoroisuussopimuksien perusteella ulkomaisia oikeudenomistajia. Kopiosto edistää ja valvoo tekijänoikeuslainsäädännön tarkoittamien oikeuksien haltijoiden yhteistä etua oikeuksien käyttöä koskevissa asioissa. Kopioston tehtäviin kuuluu muun muassa myöntää käyttölupia valokopiointiin, teosten digitaaliseen kopiointiin ja välittämiseen oppilaitoksissa ja tieteellisessä tutkimuksessa, opetustallennukseen sekä radio- ja televisio-ohjelmien edelleen lähettämiseen kaapeliverkossa ja yhteisantennijärjestelmissä.